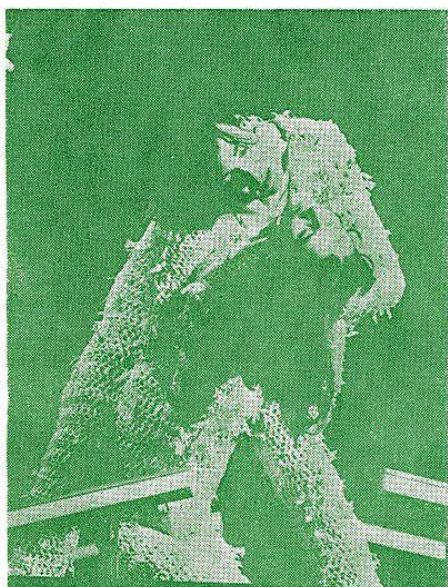

INDEKS KNJIGA

Bitef 72

MILAN UZELAC: »NAD NEBESKOM KARTOM« „Nolit“, Beograd, 1972.

Prva zbirka poezije Milana Uzelca *Nad nebeskom kartom* ničim ne iznenađuje, pogotovu ne zbunjuje čitaoca. U njoj nema novina ni u odabiranju predmeta pevanja, ni u izrazu. Predmeti pevanja granice se sa predmetima filozofskog razmatranja, pa je i poreklo inspiracije vrlo srodno. Vidljiva je širina interesovanja pri odabiranju predmeta pevanja, nepostojanje strogog izbora, ali ona uzrokuje i nedostatke pesničkog planetarijuma ili kosmosa, čvrsto postavljenog sistema duhovnih vrednosti. Pesnički čin je smiren, poetske jedinice tiho utiču u tkivo pesme, potom u tkivo knjige. Postupak stvaraoca, budući da nije iracionalan, pre dolikuje odmerenom misliocu, satragaču svoga vremena, nego pesniku. Biće i osećajni svet nevažni su mu, lično je izvan predela poezije i sve što se ne odnosi na ljudsku grupu, ne predstavlja kolektivno osećanje mišljenje. Jednostavnije rečeno: pesnik se psihički izjednačuje sa kolektivom, stav zajednice je i njegov stav, sve privatističko mu je strano. Zato u ovoj zbirci nema osećajnog, pa ni tragova od intelektualne osećajnosti toliko drage modernoj poeziji.

Za Milana Uzelca poezija je objektivni stav prema svetu i „savladavanje sveta lepotom“. Shodno tome, on i ne nastoji da ostvari i predstavi osoben i izuzetan duhovni svet. U pesmama je niz stihova koji imaju značenje opštih stavova: *vikao bih svetu, a neće me čuti, pepeo nas veže i kad nas nema/ Nestasmo istim putem kojim su odlazili preci / Ovaj je svet produžen onaj / A moramo nastaviti tok vremena što nas spaja sa govorom iz vremena koji leči članke prašne / ni glas se ne ponavlja, a život ni bogovi povratiti neće / put nam je tajna, a odgovor nigde ne nazirem, niti ga ruke saznavaju... Nesporno je da su neke*

istine utvrđene, da se preko granica uma ne može, ali pesnik to ne sme da zna, on se bori da nadmaši svet i izmeni zbir važećih vrednosti. (Naravno, ovi stavovi su primenljivi u slučaju zaista dobre književnosti.) Pesnik zagledan *Nad nebeskom kartom* nema takvih želja. Peva glatko i smireno, ne izgara na stvaranju sopstvenog sveta, nezi duha, ne stavlja poeziju u centar preokupacije već, čineći i štošta drugo, peva. Sve je pevanja dostojno, bez velikog zanosa i potrage za gordošću sveta baš u stihovima.

Poetski postupak se ovde ne razlikuje mnogo od filozofskog; povremeno prisustvo simbola i slika, neutvrđen sistem metruuma pri vrednovanju pojava u svetu, uverava nas da je to pre poezija nego filozofija. Ponekad je polazna tačka pesničkog čina misao, a ne predmet, i to upućuje na zaključak da inspiracija nije dovoljno sveža, da se kreće u predelu literarno-intelektualnog.

Pesnička umešnost, tehničko-zanatski postupak, nije izrazita u ovoj knjizi, a nema joj se šta ni zameriti, poezija je solidna u svim svojim elementima. Namera je pesnikova bila da se obrati značenjima, pre svega. Rima je prisutna u istoj meri u kojoj i slobodan stih. To ostavlja utisak nemarnog odnosa prema formalnim osobenostima poezije.

Prvenstveno, Uzelac je nadnesen nad kategorijom vremena i traga za njenim ispoljavanjima i značenjima: *A hod vremena s druge strane trajanja i mraka, nestvarna igra peska i pojanja raznih / vreme se neće izraziti krugom / razdvojilo vas vreme, a znate lepotu / samo vreme, van onog što jeste, zaista ne znači ništa, itd. Prolaznost, pad i udes, pesnik ne doživljava kao stradanje jedinke. Konstatuje je kao zadatak činjenicu života koju ni tvar, ni um ne mogu da nadmaše.*

Zbirka je skladno sačinjena, celina postignuta u punoj meri. Sve je do kraja usaglašeno, nema promena ni u načinu prilazanja predmetima pevanja, ni u poetskom postupku koji se često graniči sa filozofskim, od koga se razlikuje po izrazu—nosioću slika i simbola, u klasičnim poetskim teorijama značajnijih činilaca izricanja.

U okviru značenja, Uzelčeva knjiga je prevashodno okrenuta ispitivanju vremena. Vreme je kategorija koju pesnik analizira i s lica i s naličja. I, naravno, rešenja nema, ona se samo naziru. Nazire se i vreme u ukupnosti svega što čini život, svega što čini poezija.

Pri čitanju Uzelčeve zbirke treba se obraćati značenjima, pronalaziti uporišta njegovih razmišljanja koja nisu slobodna, drska ili nova, ali su neprestana i uporna.

Draginja Urošević

DUBRAVKO JELAČIĆ BUŽIMSKI: OKUS MESA

Biblioteka centra, Zagreb, 1972.

U našoj savremenoj pripovetci više ne može da se sretnu prozni postupak koji je toliko oslonjen na tradiciju kakav srećemo u prvoj knjizi Dubravka Jelačića Bužimskog. Ali, i to je takođe svojstveno ovoj zbirci, to ne predstavlja negativnu kvalifikaciju. Drugim rečima, dobija se utisak da se u osnovi svih pozitivnih vrednosti pripovedaka Jelačića Bužimskog nalazi upravo taj prozni postupak koji se ovde javlja kao preokupacija onog najboljeg u svojoj vrsti, koju su Čehovi i Tven doveli do savršenstva, i čiji je uticaj u *Okusu mesa* najočigledniji. Fantastika i „piščev glas“ u strukturi pripovetke ovog mladog hrvatskog prozaiste imaju ono mesto i ulogu koju su imali i u pripovetkama nemačkih romantičara.

Takav prozni postupak postavlja pred pisca izvesne uslove, kojima je Dubravko Jelačić Bužimski u potpunosti dorastao. To se, pre svega, odnosi na plan jezika. Nerasipanje rečima, s jedne, i bogata i naglašena rečnička i rečnička semantika, s druge strane, svakako su odlika ove knjige. I iz-

vanredno čehovljevske zapažanje do najsitnijih, ali ne i nebitnih pojedinosti, koje u strukturi ovakve proze ima višedimenzionalnu ulogu, dosledno je i zrelo sprovedeno od prve do poslednje stranice. Pripovedanje, dinamično i slikovito, obavezno drži čitaoca u napetosti i neizvesnosti, i time mu nagoveštava značaj poslednjih rečenica pripovetke koje deluju, kao po pravilu, poput stubova čitave proze. To prozno „lukavstvo“ (u kojem je prisutan neupadljiv crni humor, opet čehovljevske), koje, ponavljamo, nije ništa novo, daje prividan ritam pripovedanja koji se ravnomerno pojačava i time, opet prividno, „uverava“ čitaoca da je priča, ukoliko se primiče kraju utoliko i uspešlja. Zato naš pripovetke iz zbirke *Okus mesa* ne slučajno podsećaju na dobro zamišljene scenarije za kratke filmove.

Tematika pripovedanja je, svakako, savremenija. Autor se u njima na mahove čak podsmeva modernom životu, u kome je čovek nemoćan poput mrava, kojima se jedan od junaka sveti za sve što mu je učinila nemilosrdna ljudska sredina.

Najčvršća pripovedna nit koja spaja sve pripovetke u celinu, pored istih junaka i mesta zbivanja radnje, jeste piščevo nastojanje da robovanje čoveka svojoj pūti bude nekakav zajednički sadržatelj ove proze. Ta pūť je, naravno, i ovde znamenje sirovog, životinjskog. On je čovekova zla kob, ali on u njoj neumorno uživa, iako mu je očigledno da ga uništava, kao što je, na primer, slučaj sa junakom pripovetke *Kavez vlažnih figuracija*. On shvata da treba samo da prestane da svraća u malu kafanu, i život bi tekao »prirodno«. Ali, »pokušao sam ostati, čak sam krenuo da se popnem u tramvaj, ali uzalud. Uzalud je bilo to jalovo opiranje kome se protivila cijela moja figura. Nakon nekoliko minuta stajao sam uz šank i brojao novac«. Zahtevima pūti nije mogla da se otrgne ni Matilda u priči *Himen gospođice Matilde*, velečasnog Baltazara ona primorava na sumnju kojom se samoubija, a ljudsko robovanje toj pūti oteralo je »brončanog kralja« u bekstvo, a junaka pripovetke *Okus sirovog mesa* u zverski sadizam.

Tako je naslov zbirke Dubravka Jelačića Bužimskog postao na neki način i simbol osnovne »poruke« ove knjige, »poruke« koja u književnosti danas više nije izvorna, ali je autor uspeo da je učini aktuelnom.

PAVLE PAVLOVIĆ: »ŽIVA ZEMLJA« „Panonsko jedro“, Ruma, 1972.

I autor ove zbirke pesama i njen izdavač imali su, izgleda, iste namere: napraviti knjigu koja će predstaviti novinu — svojom opremom i sadržajem (ne i sadržinom). Knjiga je štampana na dvobojnoj hartiji, bogato ilustrovana crtežima Milica od Mačve, i geografskom kartom predela koji je u njoj opevan. Knjiga ima i svog »gosta« (kao na kvizu) Dušana Govedaricu — sa fotografijom, biografijom i pesmom. *Živa zemlja* ima dve veće celine: prvu čine pesme, a drugu enciklopedijski i lični podaci o mestima koja su opevana (ovo je, naravno, u prozi, i svrstano azbučnim redosledom).

Namere pesnikove su, kako smo već pomenuli, da geografsku kartu svog zavičaja — Krupanjske opštine — pretoči u stihove. U tome nije uspeo. Pesme su suviše »reporterske«, i suviše zadojene lokalnim narodnim jezičkim umotvorinama. Često se svode na dečaku igru rečima, kratcu asonancama i aliteracijama:

»Vatre i šatre na istom putu,
vreme i sleme u starom skutu.«

O ovim pesmama nema više šta da se kaže, osim da bi trebalo da budu pouka ovom novom izdavaču kad bude birao pesme za svoja naredna izdanja.

Marinko Arsić Ivkov